

Vzpomínka na Milana Sobotku

Zdeněk Pinc, duben 2024

S profesorem Milanem Sobotkou jsem se znal a přátelil téměř 60 let. A prožili jsme spolu chvíle trpké i šťastné. Setkali jsme se poprvé někdy na přelomu roků 1963 a 1964. Já jsem byl v té době začínající student na katedře filosofie a Milan Sobotka byl uznávaný historik filosofie, zejména německé klasické filosofie. Filosofická fakulta v Praze v těch letech prožívala podle mého přesvědčení svoji nejlepší éru v moderní době. Učitelé a studenti se v té době těšili z postupující vlny liberalizace a rozvolňování poměrů, a také byli v celém tomto procesu iniciátory a aktivními účastníky. Právě skončilo tzv. milostivé léto roku 1963, léto ve znamení uvolnění poměrů zejména na tzv. kulturní frontě, objevovalo se stále více nezávislých hlasů, malá divadla typu Semafor, divadla poezie, zejména brněnská X 61, časopisy *Literární noviny*, *Host do domu*, *Kulturný život*, nová vlna v literární a filmové tvorbě... Ale zdaleka nebylo vyhráno. Novotného režim občas tvrdě zasáhl, ale už to nebylo tak, že represe probíhaly bez odezvy. Společnost nebyla ochromena a lidé začali zvedat hlavy. Tehdy byla radost studovat, protože jsme objevovali každou chvíli nějaký dříve zakazovaný a utajovaný zdroj inspirace a také učitelé se dosti jednoznačně odlišili na ty, kteří byli dále služebníky režimu, a na ty kteří usilovali o změnu. Ať už to byli někdejší stalinisté, kteří dostali rozum, nebo někteří dříve proskřobovaní, kteří se postupně vraceli do kulturního povědomí. Na katedře filosofie panovala liberální atmosféra zaštitěná šéfem katedry, profesorem Ludvíkem Svobodou. Přednášky ještě byly většinou povinné, ale na některé se chodit nemuselo, a učitelů, kteří si vedli evidenci, bylo poměrně málo, takže jsme chodili na přednášky často i mimo svůj studijní obor, a vzájemně jsme se inspirovali tím, co na tom našem by mohlo zajímat i studenty odjinud.

Milan Sobotka byl jeden z oblíbených učitelů. Částečně proto, že byl velmi hodný a od zkoušek nevyhazoval. Vedle toho jeho přednášky byly skvělé. Mě postihla nehoda, neboť jsem z rozvrhových důvodů na jeho povinnou přednášku z německé klasické filosofie nemohl docházet, neboť mně kolidovala se seminářem z vedlejšího oboru, a tam se vedla přísná evidence. Takže jsem na začátku školního roku zašel za docentem Sobotkou a vysvětlil jsem mu, v jaké jsem situaci. On vše pochopil, věnoval mně delší konzultaci, upozornil mně, co bych si mohl eventuálně přečíst a já jsem k tématu nepřistoupil ledabyle. Nechal jsem si zkoušku až po prázdninách a léto jsem věnoval přípravě k této zkoušce. Zkoušku jsem dělal na poslední termín v září a byl jsem už jediný zkušební student. Sobotkova skripta jsem měl nastudované velmi důkladně, a když se mně pan docent ptal, co jsem četl z doporučené literatury, odpověděl jsem s nemístnou suverenitou, že jsem četl Kantovu *Kritiku čistého rozumu* a Hegelovu *Fenomenologii ducha*. Dneska už vím, že to byla drzost, ale já jsem obě knihy během letních prázdnin přečetl, a ani jsem neměl pocit, že jsem si tím zkazil celé léto. Zkouška se pak protáhla, trvala jistě déle než hodinu, a v průběhu té hodiny jsem o velkou část svého sebevědomí přišel. Posléze jsem viděl, že představa, že zakončím ročník s prospěchovým stipendiem, je v háji a spíše jsem doufal, že mně snad nevyhodí. Ale Sobotka nakonec pokýval hlavou, a řekl: „Překvapil jste mě, pane kolego, vy jste to opravdu četl.“ Pak se usmál a pokračoval: „Tuhle debatu vedeme hlavně kvůli tomu, že jsem chtěl, abyste pochopil, že Kant a Hegel nejsou zrovna prázdninová četba.“ A nabídl mně, abych chodil do jeho výběrového semináře, kde se četla po řadu let každý týden Hegelova *Fenomenologie ducha*. Dostal jsem jedničku a byl jsem pyšný. Když jsem se s tím svěřoval spolužákům, zjistil jsem, že všichni dostali jedničku také.

Po více než třiceti letech jsem se na základě Milanovy naléhavé žádosti ujal vedení katedry filosofie, a tedy jsem se stal i Milanovým šéfem (on byl v té době už emeritus). Jednou jsme s několika kolegy řešili krizovou otázku záchrany jednoho velmi neúspěšného studenta. Milan se k tomu nachomýtnul, nahlédl do našich papírů, a poznamenal: „To musí být opravdu hrozný student, on i ode mne má dvojku.“ Neptal jsem se tehdy, zda někdy nějakého studenta vyhodil, ani kolik dvojek za svůj život nasázel, trojku - řekl bych - žádnou, ale zároveň jsem tím také pochopil, že to, že byl Milan mimořádně hodný profesor, vůbec neznamenalo, že mu na studentech nezáleželo. Byl jedním z nejhodnějších lidí, které jsem za svůj život potkal, i když lze říci, že mne na počátku sedmdesátých let vyhazoval z fakulty. To už nebyla Filosofická fakulta pozemským rájem, jak jsem to pociťoval ještě pár let předtím, ale probíhala normalizace, a já jsem patřil k těm, kteří museli z fakulty odejít pro hříchy z nedávné minulosti. A Milan byl v té době šéfem katedry. Zřejmě nejzajímavější věc na Milanově celoživotní pouti je okolnost, že si jej katedra filosofie dvakrát vybrala za šéfa. Poprvé na začátku normalizace a podruhé po téměř dvaceti letech po konci normalizace. Milan byl ideální šéf do špatného počasí. Vybrali si ho nejen proto, že byl znám svou laskavostí, ale také pro svou odpovědnost a ochotu hledat za jakýchkoliv podmínek cestu tím nejvhodnějším způsobem z možných. Pokaždé se katedra uchýlila pod jeho křídla před hrozbou z budoucnosti.

Tehdy situace na počátku normalizace neměla pozitivní řešení. O tom, že řada lidí, učitelů a studentů, musí z fakulty odejít, bylo rozhodnuto jinde. Šlo zdánlivě jen o detaily, totiž kdy a jak. Tehdy jsme uzavřeli domluvu, která byla založena na mylném předpokladu, že se vlna represí za nějaký čas vyčerpá, a pak ten kdo přežije, zase bude moci pokračovat. Tento předpoklad byl, z dnešního pohledu nahlíženo, vlastně správný: netrvalo to ani dvacet let. Ale z tehdejšího pohledu po pár letech bylo zřejmé, že i pro normalizaci bude platit slavné heslo „se Sovětským Svazem na věčné časy a nikdy jinak“. Vtipálkové to tehdy vyjadřovali slovy „se Sovětským svazem na věčnost.“ Naše domluva byla taková, že než se to přežene, využiji svého zdravotního postižení a budu v pracovní neschopnosti. Lékaři se mnou spolupracovali. A tak jsem přežil déle než tři roky ve střídání krátkých období pracovní schopnosti a co nejdelších období pracovní neschopnosti a Milan mohl kdykoli pro vrchnost konstatovat, že jsem stále ještě v pracovní neschopnosti. Po třech letech však už byla tato situace neudržitelná, a tak jsem z fakulty odešel, tedy formálně mně byla ukončena interní kandidatura ze zdravotních důvodů a dostal jsem termínovanou asistentskou smlouvu, která posléze nebyla prodloužena. Naděje, že se mi touto cestou podaří přejít do normálního života relativně bez úhony, se ukázala jako lichá, kádrové materiály mne provázely i nadále a Milan to nesl možná ještě hůře než já.

Po roce 1989 jsem se na Filosofickou fakultu nevracel jako rehabilitovaný, ale až po několika letech, kdy se pracoviště ocitlo v krizi následující po Milanově odchodu do důchodu. Byla to těžká doba, protože bylo potřeba překlenout velkou změnu v životě společnosti, a tento úkol jsem na katedře filosofie převzal já, do jisté míry jako nástupce a zástupce Milana Sobotky. Na těch pět let, které jsem ve funkci strávil, vzpomínám v zásadě s hrdostí, neboť si myslím, že tento proces proběhl úspěšně, a oproti jiným pracovištím v předstihu. Zdaleka to nebyla doba jenom příjemná, ale na spolupráci s Milanem vzpomínám jenom v dobrém.

Ukončím tento text vzpomínkou na chvíli, kdy mně Milan Sobotka jako odpovědného pracovníka žádal o souhlas k podání grantu. S překvapením jsem zjistil, že si podává žádost o podporu na nový překlad Hegelovy *Fenomenologii ducha*. Samozřejmě jsem mu žádost podepsal, ale divil jsem se, proč po skvělém Patočkově překladu chce udělat nový. Milan odpověděl: „Patočkův překlad je skvělý, ale

doba se změnila, a já si myslím, že nový překlad je potřeba.“ Překlad vyšel, ale ne po třech letech, na které dostal podporu, ale až v roce 2019. To bylo Milanovi 92 roků.

Zdeněk Pinc